

Медвідь Федір Михайлович, доцент кафедри теорії та історії права Юридичного інституту ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана», доктор наук в галузі політології, кандидат філософських наук, професор МКА

Мельниченко Ярослав Богданович, докторант МАУП, доктор філософії в галузі права

Твердохліб Анатолій Іванович, аспірант МАУП

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРАВА ЯК ЦІННОСТІ КУЛЬТУРИ ЯК ЗАСАДНИЧА ПІДСТАВА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Питання права, його природи, цінності, проблем буття, зрештою національних пріоритетів набуло в Україні останнім часом загальносуспільного масштабу і навіть політичного значення.

Правова реальність не становить деяку субстанціональну частину реальності, а є способом організації та інтерпретації певних аспектів соціального життя, буття людини. Аналіз структури правової реальності дає можливість простежити саморозвиток права, розгортання його сутності через низку визначень. Найважливішими серед них є: а) абстрактно загальні визначення (правові ідеї і принципи); б) конкретно загальні визначення (формально-позитивні правові норми); в) матеріально конкретні визначення (насамперед судові рішення); г) соціально-предметне втілення в позитивно-правовій поведінці суб'єкта. Ідея права є вихідним, логічно першим компонентом правової реальності. Тут не ставиться питання про те, що лежить в основі цієї ідеї: природа людини, розум, об'єктивний

порядок цінностей, соціальні відносини чи воля і мудрість Бога. Ідея права являє собою найбільш загальний, абстрактний вираз сутності права, його «проект» чи завдання («регулятивна ідея»). Вона становить ідеальний аспект буття права, його форму (в аристотелівському розумінні)[1, с.37-41].

Система права, права і свободи людини і громадянина, її буття є невід’ємними, тому якщо людина не володіє правами, то тим самим знищується сама природа людської істоти. Права людини належать людині, тому вони не можуть розглядатися як “подарунок” держави.

Під цінністю права розуміється його спроможність служити метою і засобом задоволення науково обґрунтованих, соціально справедливих загальнолюдських потреб та інтересів громадян та їх об’єднань. Цінності в праві слід сприймати як шкалу виміру самого права. Цінності у праві – це те сутнісне, що дозволяє праву залишатися самим собою. Цінність – це багатозначне поняття, і точніше зміст його конкретизується у багатоманітній типології вартостей. Цінністю може бути названий кожний із трьох елементів, з яких складається ситуація оцінювання: оцінюваний об’єкт; взірець, який становить основу оцінки; власне ситуація визначення відповідності оцінюваного об’єкта уявленню про те, яким він повинен бути. Відповідно до оцінюваного об’єкта виділяють “предметні цінності”. Уся багатоманітність предметів людської діяльності, різноманітних соціальних відносин, окремих людей та міжособистісного спілкування може виступати як “предметні цінності”, тобто оцінюватись у плані добра і зла, красивого та відразливого, допустимого та забороненого, справедливого та несправедливого тощо. Таке розуміння вартостей є більше властивим для буденної свідомості[3, с.167-170].

Сучасні загальновизнані стандарти у галузі права є дорогоцінним, колективним надбанням людства, вони відбивають багатовіковий досвід усіх народів світу. Їх формування стало можливим лише у результаті поступового, але неухильного утвердження демократичних ідеалів,

проголошення найвищими цінностями суспільства законності, свободи, рівності, поваги до особливості. Чимало демократичних інститутів і гуманітарних ідей (народоправство, відмова від смертної кари, віротерпимість, виборність суддів тощо) народилися або дістали розвиток саме на території сучасної України.

Право як засіб регламентації функціонування та розвитку суспільства, відособлення особистості, послаблення у цих процесах ролі сваволі та хаотичності є визначним фактором соціального прогресу, і через це має інструментальну цінність. Але разом з тим право виступає самостійною культурною цінністю (поняття культури беремо в широкому розумінні). Право є засобом оптимальної реалізації інших цінностей культури, насамперед свободи (відповідно до історичного характеру кожної конкретної епохи). Право дає можливість узгодити притаманні кожному члену суспільства домагання свободи, взагалі розумно розв'язувати конфлікти у суспільстві. Верховний принцип права – справедливість. Завдяки йому можна створити умови безпеки для громадян, надійний та гарантований простір для діяльності особи.

Право є разом з тим засобом реалізації такої цінності культури, як мораль. Вони органічно пов'язані між собою вже своїм походженням. Мораль образно називають неписаним законом, а закон – писаною мораллю.

Право виступає регулятором суспільних відносин, які складаються у соціально-культурній сфері, яку структурно можна поділити на освіту, науку, культуру (у вузькому розумінні), охорону здоров'я та соціальне забезпечення, фізичну культуру та спорт тощо, що виступають важливим об'єктами регулятивної функції права України. Отже, для сучасного етапу історії людства головним у природі права є те, що воно виступає засобом загальносоціального регулювання та реалізації потенціалу кожного члена суспільства в їх взаємному зв'язку, хоч і відіграє роль інструменту політичного панування.

Дух (або ідея) права полягає в прагненні застосовувати

для розв'язання конфліктів лише правові засоби, які, діючи в комплексі, зорієнтовані на юридичні дозволи, цивілізувати суспільні відносини, що приводить до утвердження в суспільстві забезпеченої свободи і відповідальності, рівності, справедливості, досягнення необхідної організованості, торжество високої моральності, справжнього гуманізму, заперечення сваволі й беззаконня. До самостійних цінностей права слід також віднести права і свободи людини. Одночасно право виступає чинником консолідації соціуму, оберігаючи його від дезорганізації. У цьому контексті доречно також сказати про нормативність права, його загальнообов'язковий характер, забезпечення виконання правових приписів з боку громадян та установ. Визнання правових цінностей є необхідним кроком у розвитку правосвідомості, до активної поведінки, охорони й примноження усіх цінностей суспільства[2, с. 20-24].

Право виступає одним із тих засобів самоорганізації суспільства, які дозволяють відповідно до соціальних особливостей акумулювати істотні прогресивні елементи культури, що набувають нового розвитку в сучасних умовах - правової культури, яка є одним із найважливіших інструментів суспільних перетворень, бо поєднує соціальні ідеали та практику, моральні та правові цінності з практично корисною діяльністю щодо втілення в життя вимог законності.

Мова йде не лише про цінність права, але й про правові цінності. До них відносять особливі правові засоби та юридичні механізми (все те, що називається юридичним інструментарієм), які забезпечують цінність права, гарантованість прав, інститути, що виражають оптимальне співвідношення нормативного й індивідуального регулювання тощо. Зокрема, слід високо оцінити зразки філігранної юридичної техніки, успадковані від минулого.

Отже, право як цінність є насамперед інструментальною цінністю і має в цьому відношенні низку аспектів; одночасно з іншого боку воно може розглядатися як самостійна цінність. Право є духовною цінністю, але такою, що тісно пов'язана з

матеріальними цінностями, оскільки регулює відносини в економічній сфері. Воно становить водночас і соціальну, і особистісну цінність. Через пізнання права особистість робить його корисним для себе. Можна вести мову про правові цінності особистості як сукупність правових ідей, уявлень і поглядів, засвоєних правових норм і принципів, які складаються у процесі розвитку правової та загальної культури особистості й відповідного типу її взаємодії з державою та суспільством. Усе це здійснюється за допомогою правових норм. Через них держава надає названим та іншим людським цінностям статусу офіційних і захищуваних. Втілюючись у чинному законодавстві, упорядкованість соціального життя, свобода, відповідальність тощо набувають певних юридичних рис, які характеризують їхній офіційний рівень, що його визнає держава.

Отже, інтерпретація права як цінності культури виступає засадничою підставою дотримання прав людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Медвідь Ф.М., Мельниченко Я.Б., Твердохліб А.І. Ціннісні основи права: філософська природа // *Inovacia pravne veda v procese europskej integracie. Medzinarodna vedecko-praktika konferencia, 10-12 marca 2017. Vysoka skola Danubius Fakulta prava Janka Jesenskeho. – Sladkovicovo, Slovenska republika, 2017.-С.37-41.*

2. Медвідь Ф.М., Мельниченко Я.Б., Твердохліб А.І. Ціннісні основи права: сучасні підходи // *International Scientific Conference «Innovative research of legal regulation of public administration»: Conference Proceedings, June 16-17, 2017. – Lublin, Republic of Poland, 2017.- С.20-24.*

3. Мельниченко Я.Б., Медвідь А.М. Цінності в системі права // «Дні науки філософського факультету – 2017», Міжн. наук. конф. (2017; Київ). Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету – 2017», 25-26 квіт. 2017 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А.Є. Конверський [та ін.] . – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2017. – Ч. 3. – С. 167-170.